

# ETİK-ESTETİK BİR KARŞILAŞTIRMA: ANKARA-KEÇİÖREN VE EŞKİŞEHİR'DE KENT İMAJI ÜZERİNE / AN ETHICAL-AESTHETICAL COMPARISON: ON THE IMAGE OF THE CITY, ANKARA-KEÇİÖREN AND ESKİŞEHİR

Benan ÇELİKEL<sup>1</sup>

## Özet

Bu makalenin amacı, Türkiye'nin en büyük kentlerinden ikisi arasındaki şehirleşme anlayışları karşılıklı olarak okumaya ve sorgulamaya çalışmaktır. Her ikisi de Orta Anadolu'da yer alan ve komşu olan bu iki kent, Ankara (özelde Keçiören) ve Eskişehir, uzun yıllardan beri aynı belediye başkanları tarafından yönetilmekte ve belli bir zihniyetin işaretlerini kentin ya da kent parçalarının üzerinde belirgin bir biçimde taşımaktadırlar. Ankara/Keçiören, sağcı, islami, milliyetçi, muhafazakâr bir belediye tarafında yönetiliyor iken Eskişehir, tam tersine, solcu, laik, ilerlemeci ve modern bir belediye tarafından yönetilmektedir. Dolayısıyla, kentleşme anlayışları arasındaki farkın büyük olması beklenir. Oysa ki, bu makale gösterecektir ki, zıt olarak düşünülegelen belediyelerin icraatları, üretimlerinin kitsch olması noktasında birbirlerine çok benzemektedirler.

Yazının bir diğer amacı ise, Aralık 2007'de İstanbul'da düzenlenen mimari bir sergi ile ilgili görüş beyan etmektir. "Binalar Konuşunca Mimarlık Susar" adlı sergi, makalede derinlemesine incelenen Ankara ve Eskişehir vakalarını içermekte ve bahsi geçen kentlerdeki mimari kitsch olgusunu anlayabilmemiz için bize bir içgörünü kazandırmaktadırlar.

**Anahtar Kelimeler:** Kitsch, Mimarlık, Ankara/Keçiören, Eskişehir, "Binalar Konuşunca Mimarlık Susar".

## Abstract

The aim of this paper is to question the process urbanization of the two major cities of Turkey: Ankara (specifically Keçiören) and Eskişehir. These two cities which used to be governed by the same local administrations enable us to follow their traces on the façade or the parts of the city clearly. Ankara/Keçiören is a right-wing, islamic, nationalist, conservative municipality. In contrast, Eskişehir is a left-wing, secular, progressionist, modern one. Therefore, their way of urbanization is thought to differ a lot. However, this paper aims to show that they rather follow a very similar path in the sense that they both produce kitsch architecture.

The second aim of the paper is to review an architectural exhibition which was held in Istanbul in December 2007. "Binalar Konuşunca Mimarlık Susar" (Architecture Quietens when Buildings Speak) has strong connections with the cases of Ankara and Eskişehir and gives us an insight to understand the phenomenon of kitsch architecture in the above cities.

**Key Words:** Kitsch, Architecture, Ankara/Keçiören, Eskişehir, "Architecture Quietens when Buildings Speak"

1- Öğr. Gör. Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Grafik Bölümü, Antalya, benan\_celikel@hotmail.com

## GİRİŞ:

İstanbul Atatürk Kültür Merkezi, 12 Aralık - 29 Aralık 2007 tarihleri arasında “Binalar Konuşunca Mimarlık Susar” adlı bir sergiye ev sahipliği yaptı. Küra-törlüğünü ve sergi metinlerinin hazırlanması görevini Uğur Tanyeli’nin üstlendiği sergide “...birçok az gelişmiş ülkede olduğu gibi ülkemizde de, mimarlık sanatı gelişmesine olanak veren bağımsızlığa, özgür ve tam demokratik ortama kavuşa-madığı için, ideolojilerin topluma benimsetilmesinde araç olarak kullanılmasına”<sup>2</sup> tepki gösteriliyor. Serginin isminin “Binalar Konuşunca Mimarlık Susar” olmasının sebebi, gücü elinde bulunduranların, mimarlığı özgün varoluş ilkelerinden soyut-layarak, kendi ideolojik anlayışları doğrultusunda nasıl şekillendiriyor olduklarının altını çizebilmek... Tanyeli, sergi kitapçığında “Binalar neden ve nasıl konuşur?” sorusunu yanıtlamaya çalışırken anlamın yapıta yapışık olmadığını, geçmişten gü-nümüze mimarı yapıların onları okumaya istekli özneler olduğu sürece zaten an-lamlı olacaklarını, dolayısıyla yeni bir bina tasarlama süreci içinde ona fazladan bir anlam ekleme ediminin lüzumsuz olduğunu söylüyor. Bu fazladan anlamın, iktidarlar tarafından dayatıldığını, öznenin kendi anlamlandırma sürecini – ki bu özgürlüğü ve bireyselliği gerektirir – sekteye uğrattığını, ve deneyimleme yoluyla özne tarafından kendi ve şeyler arasındaki arakesitte sürekli olarak ve yeniden “üre-tilen” bir anlam değil, binada halihazırda bulunduğu için ancak “kabul edilen” bir anlam olabileceğini ekliyor. İşte konuşan bina, özneyi düşünmeye, sorgulamaya ve nihayet anlamlandırmaya değil, ancak belli bir ideolojiye dahil olmaya sevk eden bu fazlalığı taşıyan binalardır... Kimlik, çağdaşlık, inanç ve tarihsellik olarak dört başlık altında tartışılan olgu, yalnızca merkezi yönetimlerin değil, yerel yönetim-lerin de kendi politik bakış açıları doğrultusunda bu fazladan üretimi, mimarlığı kullanarak nasıl gerçekleştirdiklerini çeşitli belediyelerin, üniversitelerin, özel ya da devlet kurumlarının uygulamalarından örnekler verilerek açıklamaya çalışıyor.<sup>3</sup>

Bu sergi vesilesiyle, kısa bir süre önce yazmış olduğum aşağıdaki metni tekrar ele aldım. Bu metinde, Türkiye’nin en büyük kentlerinden ikisi arasındaki şehirleş-me anlayışları karşılıklı olarak okumaya çalışmışım. Her ikisi de Orta Anadolu’da yer alan ve komşu olan bu iki kent, Ankara (özelde Keçiören) ve Eskişehir, uzun yıllardan beri aynı yerel yönetim tarafından idare edilmekte, dolayısıyla belli bir zihniyetin işaretlerini kentin ya da kent parçalarının üzerinde belirgin bir biçimde taşımaktaydılar. Uzun süren yönetim ve izlerinin takibinin kolaylığı böyle bir çalış-ma için sebep teşkil etmiş olsa da, aslolan, gündelik yaşantılarımızın vazgeçilmez bir belirleyeni olan politikanın kent yaşamını kendi kriterleri doğrultusunda nasıl biçimlendirdiğini ortaya koyma ve ereklerinin etik-estetik bir eleştirisini yapma is-teğimdi.

2- D. Tekeli, “Sunuş”, *Binalar Konuşunca Mimarlık Susar*, İstanbul Serbest Mimarlar Derneği (İSMD), Ofset Yayınevi, İstanbul, Aralık 2007, s. 6.

3- U. Tanyeli, “Binalar Nasıl ve Neden Konuşur?”, *Binalar Konuşunca Mimarlık Susar*, İstanbul Serbest Mimarlar Derneği (İSMD), Ofset Yayınevi, İstanbul, Aralık 2007, s.10-34.

Bizim gibi, fikir ve his dünyası askeri müdahalelerle ara ara kesintiye uğratılan toplumlar, maalesef, kavramlardan ziyade kamplaşmalarla, düşünmekten ziyade reflekslerle hareket ederler. Aşağıdaki metinde amacım, mevcudiyetini ilerici-gerici, solcu-sağcı, laik-dinci vb. ikiliklerle belirleyen genel bir yönetim söyleminin, iddia edildiği gibi karşıtlıklar üzerinden değil, son derece belirgin benzerlikler üzerinden işletiliyor olduğunu gözler önüne sermektir. Sergide de kendilerine yer bulan Ankara-Keçiören ve Eskişehir örnekleri, umuyorum ki, karşıt olarak tarif edilegelelen bir takım olguların arasındaki yönetsel paralelliği göstermeye yardımcı olacaktır.

### **Vaka 1: Ankara - Keçiören**

Sağcı-milliyetçi-İslami-muhafazakâr çizgisiyle Ankara/Keçiören son 10-15 yıllık süreçte çevre düzenlemeleriyle kent dokusunu nasıl oluşturmuş, kent çehresinin inşasında nasıl bir politika izlemiştir?

Önce Keçiören Belediyesini, Ankara Büyükşehir Belediyesine göbekten bağlayan tesadüfün altını çizelim. Keçiören, 1984 yılında ilçe olduğunda ilk belediye başkanı Anavatan Partisinden aday gösterilerek seçilen Keçiören doğumlu İ. Melih Gökçek idi. Gökçek'in politika sahnesinde hâlâ devam eden kariyerine bir göz atacak olursak: 1984-1989 yılları arasında Anavatan Partisi'nden (ANAP) Keçiören belediye başkanı seçiliyor. 1989'da yeniden aday oluyor fakat bu sefer belediye seçimlerini kazanamıyor. İki yıl sonra konjektür değişince, milliyetçi eğilimlerine (her ne kadar ANAP'tan seçilse de milliyetçi kitleye yakınlığıyla tanınır) İslami renkleri de ekleyerek Refah Partisi'nden (RP) milletvekili aday oluyor ve kazanıyor. İki buçuk yılı geçmeyen milletvekilliği deneyiminden sonra istifa ederek Ankara Büyükşehir Belediye Başkanlığına talip oluyor ve ilk defa 1994 yılında Refah Partisi'nden olmak üzere üç dönem üst üste seçiliyor ve Ankara Büyükşehir yönetim tarihinde bir ilke imza atıyor.

1989 yılında Sosyal Demokrat Halkçı Parti'ye (SHP) geçen Keçiören Belediyesi, 1994'te aynı yıl Büyükşehir Belediyesinin başına geçen Melih Gökçek gibi milliyetçilikten İslamiliğe uzanan bir çizgi boyunca ilerleyen Turgut Altınok'a geçiyor. 1994'te Milliyetçi Hareket Partisi'nden (MHP) seçilen Altınok, yükselen bir oy grafiğiyle 1999'da Fazilet Partisi'nden (FP) ve 2004'te Adalet ve Kalkınma Partisi'nden seçilerek (AKP) üç dönemdir Keçiören Belediyesini yönetiyor.

Belediyenin resmi internet sayfasında ve gazetesinde icraatlarını ve icraatları çerçevesinde geliştirdiği söyleme göz atacak olursak, kaybolduğu düşünülen Türk kimliğinin ve milli değerlerinin vurgulandığını görüyoruz. Belediyenin resmi internet sayfasında ve gazetesinde "Türk Tarihi Açık Hava Müzesi"<sup>4</sup> olarak gururla tanıtılan ilçe, Estergon Türk Kültür Merkezi (Foto.1), Osmanlı Çeşmeleri (Foto.2) vb. uygulamalarla, tarihi bir takım yapıları çağdaş teknoloji ve malzemeyle yeniden

4- [www.keciorengazetesi.com](http://www.keciorengazetesi.com)

üretmek kendini böyle bir geçmişte düşleyen ya da düşlediği farz edilen bir kitlenin oylarına talip oluyor.

İlk imaj (Foto.1), orijinali Budapeşte’de, Tuna kıyılarında yer alan Estergon Kalesi’nin taklidi Estergon Türk Kültür Merkezi, “Alanya Kalesi, Selçuklu Karatay Medresesi, Özbekistan’daki İsfendiyar Han’ın yazlık sarayları, Topkapı Sarayı’nın mermer fiskiyeleri ve içinde yer alan her türlü minyatür, vitray ve çinileriyle Estergon’a ait genel bir dış biçimin yanı sıra (ve belki daha fazla olarak), onu bir zamanlar fetheden Türklere ve onların bu fetih öncesi ya da sonrası çağlardaki çeşitli kültürel üretimlerine göndermelerle dolu... Keçiören Belediyesinin resmi internet sayfasında<sup>5</sup> 360° dönerek izleyebildiğimiz mekanın iç görüntüleri ise minyatürden çiniye, vitraydan ahşap oymacılığını farklı devirlerin estetik anlayışlarını harmanlayarak adeta bir zaman sıkışması içinde gösteriyor. Osmanlı çeşmeleriyle (Foto.2) ilgili olarak ise; “...çeşmelerimiz, Osmanlıdan sonra ilk defa Keçiören’in merkezlerinde hayat buldu. Her birisi bir inci gerdanlık gibi Keçiören’in merkezi yerlerini süsleyen bu sanat şaheseri çeşmeler, geçmişimizi günümüze taşıyor”<sup>6</sup> deniliyor.

Görüldüğü gibi tarihi miras, bağlamından koparılıyor ve bir ideoloji simgesi ve sömürü olanağı olarak çağdaş kent parçasında yeniden doğuyor. Bir kolaj mantığı içinde yeniden ve gelişigüzel bir biçimde bir araya getirilen bu yapılar, (Keçiören Belediyesi bu ‘açık hava müzesi’ iddiasını elbette sadece bu iki yapı ile kazanmıyor. Burada gösterilmeyen Orhun Anıtları, Şehitler Anıtı, yapay şelalesi, arkatlı yolları ve bezemede her biri bir diğeriyle yarışan apartmanları var). İçlerinde yer aldıkları zamanı ve mekanı muğlaklaştırıyorlar. Keçiören’in dünyasında, yüklü miktarda paralar harcanarak yapılan ve birer gurur simgesi olarak lanse edilen bu yapılar, dışarıdan, akademik dünyadan baktığımız zaman ise kitsch adını alıyor.

### Kitsch

Eskişehir’deki kentleşme mantığına geçmeden önce, burada bir ara verip, kitsch kavramını biraz açmakta fayda var. Kitsch ondokuzuncu yüzyıl ortalarında Almanya’da doğmuş ve yirminci yüzyıla birlikte tüm dünya dillerine geçip uluslararası bir kullanıma kavuşmuş estetik ve sosyal boyutları olan karmaşık bir olgudur. Türkiye’de ve dünyada kavram, biraz da hatalı olarak, geniş halk kitlelerinin beğendiği, seçkinlerin ise biraz yukarıdan, küçümseyerek baktıkları bir olguya işaret eder.<sup>7</sup> Dolayısıyla kitsch’i sağlıklı bir biçimde tahlil edebilmek için ona salt bir alt sınıf üst sınıf beğeni farkı gözüyle değil, başka noktalardan, mesela kitschi var eden estetik ve etik kurgunun yapısına bakmak gerekir.

5- [www.kecioren.bel.tr](http://www.kecioren.bel.tr)

6- [www.kecioren.bel.tr](http://www.kecioren.bel.tr)

7- H.B. Kahraman, *Sanatsal Gerçeklikler, Olgular ve Öteleri...*, Everest Yayınları, İstanbul, 2002, s. 237.

“Gerçeğin yeniden üretilmesi ve gerçek olmayanın gerçeğin yerine geçmesi, nesnenin yerine “sözde nesne” (pseudo-object)’nin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. ...Biçim dili, söylenmek istenen şeye eklenilmiş bir bahane izlenimi yaratır; gerçek değer az, ancak alegorik anlam ve cazibesi güçlü bir ürün ortaya çıkar.”<sup>8</sup> Dolayısıyla belli kalıpları, imajları nesnenin üzerine -deyim yerindeyse- bindirir, giydirir. Dolayısıyla nesnenin değeri üzerinde, sahte bir ikinci değer alanı yaratılır.

Estergon Türk Kültür Merkezi’nin mimari bir yapı olarak başarısı taklit ettiği orijinal kalenin değerinden gelir. Dolayısıyla denilebilir ki kitsch mimari, “değerini biricikliğinden ve taklit edilemezliğinden”<sup>9</sup> alan orijinal Estergon Kalesi ile kurduğu çarpık ilişkide saklıdır. Keçiören’de yer alan kültür merkezi, “Estergon’luğu” model olarak almış, onu bir giysi gibi kuşanıp gerçekliğinden kopartılmış ve geniş kitleleri cezbeden bir düşe yakınlaşmıştır. “Kitsch güzelliğin ve orijinalliğin estetiğinin karşısına kendi simülasyon estetiğini koyar: kitsch her yerde nesnelere doğaldan daha küçük ya da daha büyük olarak yeniden üretir, malzemelerin (yalancı mermer, plastik) taklidini kullanır, uyumsuz tarzda planları ve biçimleri taklit eder, yaşamadığı tarzı tekrarlar”<sup>10</sup>.

Peki, bu olduğundan başka olma ve görünme isteğini salt nesne odaklı olarak mı ele almalı? Broch’a göre kitsch, onun çarpıtılmış nesnesine ihtiyaç duyan birileri, kitsch-adam, olmadan var olamaz.<sup>11</sup> Yani, kitsch nesne varolabilmek için kitsch’in yarattığı yanılısamaya ihtiyaç duyan, o yanılısamayı arzulayan bir özneyi gerektirir. Bu özne kendini olduğundan farklı algılamak isteyen (bu hep pozitif bir yan içerir; daha güçlü, daha zengin, daha zevk sahibi vb.), varlığını bir takım jargonların içinde düşleyen, özleyen bir öznedir. Keçiören örneğinde özlemin Osmanlı’dan İslamiyet öncesi çağlara uzanan bir yelpazede “Türk kimliği ve değerleri” olduğunu gördük. Yani birinci vakada özlem, geçmişe duyulan bir özlemdi. Keçiören Belediyesi bugününü geçmişe referansla kurabilmekte yeni, çağdaş bir mimari dil, bir üslup yaratımı içine girmek yerine, nostaljik bir hezeyan içinde geçmiş mimari mirası kabaca taklit etmektedir. Dolayısıyla, yönetmeye talip olduğu kent parçası, gelişigüzel bir toplama mantığı ile başarmak istediğinin aksine giderek kimliksizleşmektedir. Peki durum Keçiören’de böyleyken Eskişehir’de nasıl?

## Vaka 2: Eskişehir

Solcu-aydınlanmacı-modern-laik çizgisiyle Eskişehir, son 10 yıllık süreçte çevre düzenlemeleriyle kent dokusunu nasıl oluşturmuş, kent çehresinin inşasında nasıl bir politika izlemiştir?

8- S. Aydın, “Ürün Tasarımında Kitsch Kavramı Üzerine”, *Tasarımda Evrenselleşme: 2. Ulusal Tasarım Kongresi Bildiri Kitabı*, s.101-121, İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi, İstanbul, 1996, s. 112.

9- M. Calinescu, *5 Faces of Modernity: Modernism, Avant-Garde, Decadence, Kitsch, Post-Modernism*, Duke University Press, Durham, 1987, p. 226.

10- J. Baudrillard, *Tüketim Toplumu*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2004, s.138.

11- H. Broch, “Notes on the Problem of Kitsch”, *Kitsch: The World of Bad Taste*. S. 49-67, Eds. Gillo Dorfles, Studio Vista, London, 1950, p. 49.

Eskişehir ilk defa 1994 yılında Büyükşehir olmuş ve 1994'teki Doğru Yol Partisi (DYP) iktidarından sonra bayrağı Demokratik Sol Parti'den (DSP) seçilen Yılmaz Büyükerşen devralmış ve her iki seçimde de %40'ların üzerinde oy olarak seçimleri açık ara kazanmıştır. Bu kez Eskişehir Büyükşehir Belediyesi'nin icraatlarına ve söylemini nasıl kurguladığına bakalım. Eskişehir Büyükşehir Belediyesi, bir süredir, "Her Kavşağa Bir Heykel" projesi kapsamında kentin muhtelif yerlerine bir takım heykeller yerleştirerek kenti "süslüyor." Bir kısmı bizzat başkan Büyükerşen'in elinden çıkmak üzere, pek çoğu Anadolu Üniversitesi'nde yetişmiş genç heykeltıraşların belediye atölyelerindeki çalışmalarının ürünü olan pek çok heykel "kent güzelleştirme çalışmaları" kapsamında, resmi internet sayfasında yer alan demece göre "Eskişehir'i bambaşka bir görünüme kavuşturma" amacıyla, kentin muhtelif köşelerine yerleştiriliyor<sup>12</sup>.

Seçimlerden önce ve sonra politikasını "modern olma" üzerinden kuran başkan bir söyleşisinde "...kentin çehresi sizinle birlikte çok değişti. Her yanda heykeller görüyoruz. Sanki bu küçük Anadolu kenti Parisien bir havaya büründü" diyen gazeteciye "Belki Paris'e değil ama heykel çokluğu bakımından Strasburg'a benzetelebileceğini" belirtiyor ve heykel tercihiyle ilgili olarak da halkın yadırgamayacağı, Avrupa'dakiler benzeri klasik-figüratif heykeller yapılması taraftarı olduğunu söylüyor<sup>13</sup>.

Yukarıda yer alan üçüncü imajda (foto.3), kentin pek çok noktasında onlarca benzerini bulabileceğimiz eskitilmiş görünümlü havuz içine yerleştirilen yaldızlı heykellerde bu Avrupai havayı rahatlıkla seçebiliyoruz. Heykellerin ardında yükselen çok katlı beton blokları görmeyip sadece heykellere bakarak, fotoğrafın çekildiği bu kent parçasının Anadolu'da olduğunu tahmin etmekte epey zorlanırız.

Bir taraftan, ondokuzuncu yüzyıl Avrupa geleneğine ait heykellerin taklitleriyle "bir Avrupa kenti" çehresine büründürülmeye çalışılan kent, bir taraftan da milli değerleri korumak ve yaşatmak anlayışı içinde Odunpazarı evlerini, sağdaki imajda (foto.4) görülebileceği gibi, yeniden üretiyor. İç kısımlarda restore edilen orijinal evlerin yanına, onların aurasıyla çelişen ve mevcudiyetlerini sorgulanır hale getiren daha gösterişli ve parlak "yeni" Odunpazarı evleri inşa ediliyor. Gerek heykelleri kopyalanan Avrupa kentlerinin geçirdiği tarihsel süreçler, gerekse geçmişte Odunpazarı evlerini tarif eden yaşam biçimleri irdelenmeden bir takım hazır biçimler, bambaşka malzemelerle tekrardan üretiliyor.

Kimimiz, belki de, Eskişehir Belediyesi'nin, Keçiören Belediyesi gibi Ankara Büyükşehir Belediyesi gibi kitsch sevgisi ile literatüre geçmiş belediyelerle kıyaslanmasına şaşırarak, böyle bir kıyaslamayı haksız bulacak ya da, hiç olmadı, bu uygulamalara Keçiören Belediyesi'ninkilere güldüğü gibi gönül rahatlığıyla gülemeyecektir. Fakat nasıl ki Keçiören Belediyesi biraz evvel "Türk kimliği ve değerleri" olarak genellediğimiz olmayan bir geçmişe gönderme yaparak bugünden kaçıyorsa, - ki Odunpazarı evlerinin yeniden doğumuyla gönderme yapılan da yine

12- [www.eskisehir-bld.gov.tr](http://www.eskisehir-bld.gov.tr)

13- [www.tempodergisi.com.tr/soylesi/04979/](http://www.tempodergisi.com.tr/soylesi/04979/)

aynı kaybolduğu düşünülen Türk kimliği ve değerleridir - Eskişehir Belediyesi de “Batı değerleri ve modernite” olarak kategorize edilebilecek bir yönelimle olmayan bir geleceğe kaçıyor. Vurgulanan modernite aslında bu olgu çerçevesinde bir hayli ilginç, zira kitsch gelenekselden moderniteye geçen ama modern alt yapıyı henüz oluşturamamış toplumların bir göstergesi ve Türk toplumu gibi “birkaç kültür düzlemi arasına sıkışmış, birkaç ideoloji arasında bunalmış bir toplum, kırdan kente yönelik bir göç olgusunu yıllardır yaşıyorsa, bununla da kalmayıp, kent kültürü içinde sınıfsal konumunu sürekli bir biçimde değiştirme çabasıdaysa”<sup>14</sup> üretiminin sıklıkla kitsch olması son derece normal... Endüstri devrimiyle birlikte gelenekseliği çatırdayan ama modernitesini tamamlayamamış bizim gibi toplumlar, kaybolan değerler sisteminin yerine yenileri koymakta güçlük çekiyor. Ortaya çıkan boşluk ya Keçiören'deki gibi tarihi değerlerin bozularak yeniden üretildiği kolajlarla sonlanıyor ya da Eskişehir'deki heykel projeleri gibi var olmayan ama olması şiddetle arzu edilen bir Batılı geleneğin taklidiyle...

Kitsch'i bir estetik kategori olarak irdeleyen Kulka, duygusallık yüklü olma ve hemen ve çaba göstermeksizin ayırt edilebilme gibi kitsch'in olmazsa olmaz kriterlerini tartıştıktan sonra, onun gerçek bir sanat yapıtından farkını ortaya koyabilmek adına kitsch'in bilenen şeyleri sürekli yinelediğinden, bizi sürekli kabullenmeye ve onaylamaya çağırdığından ve düşünce ufukumuzda her hangi bir gelişme ve zenginleştirme yaratmaya hiçbir zaman talip olmayışından bahsediyor.<sup>15</sup>

Dolayısıyla, mesela Olaf Metzel'in Turkish Delight - Türk Lokumu (Foto.5) adlı türbanlı ve çıplak kadın heykeli provokatif yönüyle ne belediye atölyelerinde üretilebilir ne de Eskişehir'de kendine havuz içinde bir yer bulabilir gibi görünüyor. Oysa sanattan beklenen hazmedilmiş gerçekleri ezberletircesine tekrarlamak değil, Metzel'in yapıtında olduğu gibi özneye kabul ettiği bazı kalıpları sorgulatmaya, ona yeni ve farklı bir bakış açısı kazandırmaya sevk etmek olmalıdır. Aralık ayı içinde basında epeyce tartışılan bu heykel, Türk medyası tarafından günlerce yerden yere vuruldu ve nihayet 9 Aralık 2007 sabahı, Viyana'da bir üniversite bahçesinde sergilendiği yerde, kimliği belirsiz kişiler tarafından yıkıldı.

## SONUÇ:

Konuyu toparlamak gerekirse, yazının başında, Ankara/Keçiören ve Eskişehir karşılaştırmalarının farklılıktan ziyade benzerlik temeli üzerinde kurulu olduğunu belirtmiştim. Ortak nokta, her iki belediyenin icraatlarının da kenti ya da kent parçasını, hedef kitesini özlemleri doğrultusunda şekillendirmesi, kitlesel bir duygulanım yaratıp oylarına talip olmasıdır. Bu iki vakada da politikanın kısılcasına alınmış etik-estetik bir talan söz konusudur. İdeoloji kuşatmaları, toplumun doğal süreçler sonunda ortaya koyduğu bir değerler sistemini bir takım yönetim söylemlerinin çıkarlarına olarak bozuyor ve yeniden kodluyor.

14- H.B. Kahraman, *a. g. e.*, s. 249.

15- T. Kulka, *Kitsch and Art*, Penn State University Press, University Park, 1996, pp.25-37.

Tekrar “Binalar Konuşunca Mimarlık Susar” adlı sergiye dönersek, Tanyeli, Ester-gon Kalesi’ni “kimlik”, Eskişehir’in Avrupai heykellerini “çağdaşlık” ve nihayet Odunpazarı evlerini de “tarihsellik” başlığı altında okuyor. Kimlikten bahsederken, “bir zamanlar sahip olduğumuz kimliği, hatta varlık kaynaklarımızı radikal değiş-meler sonucu yitireceğimiz ve çoktan yitirdiğimiz korkusuna kapılıp, “...bu kay-bın yansımalarını kentlerde, binalarda, ilişkilerde, davranışlarda, sanatta kısaca her alanda”<sup>16</sup> telafi etmeye çalıştığımızı belirtiyor. Çağdaşlıktan bahsederken, “tek bir çağdaşlık normu ve biçimi olmadığını, ...başkasının tarihsel nitelikteki çevre gö-rüntülerini ‘bunlar bizim çağdaşlığımız olsun’ diye burada yeniden üretmek isteyen-lerin, çağdaşlığı tarih-ötesi bir ebedi doğrular bütünlüğü olarak” hatalı bir biçimde yorumladığını, “çağdaş binalar ve mekanlarla ‘anlatmaya’, ‘temsil etmeye’, sim-gelemeye’ yönelik her ısrarın, gerçekte çağdaşlıktan bir adım daha uzaklaşmak”<sup>17</sup> olduğunun altını çiziyor. Tarihselliği ise yanlış anlaşılan bir ‘aura’ sorunu olarak ele alıyor. “...Tarihsellik, zamanın nesnelere kattığı bir özel nitelikten, ‘aura’dan başka bir şey değil. Binalar, tarihselleştikçe, mimarlık dışı bir değeri ve mesajı taşıyor hale gelmezler; bu özel ‘aura’yı edinirler. Aksine inananlarsa, vermek istedikleri ideo-lojik mesajla asla yapay olarak var edilemeyecek ‘aura’yı birbirine karıştırırlar.”<sup>18</sup> Sonuç olarak, binaları konuşuranlar, başta da bahsettiğimiz öznenin anlama ve yo-rum yapma hakkını elinden alıyor, onu sadece onaylayan ve bir gruba dahil olan bir düzeye indiriyorlar. Son olarak, serginin, içtenlikle katıldığım önerisini paylaşmak istiyorum: “Artık ‘karnından konuşan’ binaları ve müsebbiplerini susmaya davet etmenin vakti geldi de geçiyor bile... Bırakalım, eğer becerbiliyorsa mimarlık(lar) konuşsun...”<sup>19</sup>.

## KAYNAKÇA

- S. Aydın, “Ürün Tasarımında Kitsch Kavramı Üzerine”, *Tasarımda Evrenselleş-me: 2. Ulusal Tasarım Kongresi Bildiri Kitabı*, s.101-121, İ.T.Ü. Mimarlık Fakül-tesi, İstanbul, 1996, s. 112.
- J. Baudrillard, *Tüketim Toplumu*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2004.
- H. Broch, “Notes on the Problem of Kitsch”, *Kitsch: The World of Bad Taste*. S. 49-67, Eds. Gillo Dorfles, Studio Vista, London, 1950.
- M. Calinescu, *5 Faces of Modernity: Modernism, Avant-Garde, Decadence, Kitsch, Post-Modernism*, Duke University Press, Durham, 1987.
- H. B. Kahraman, *Sanatsal Gerçeklikler, Olgular ve Öteleri...*, Everest Yayınları, İstanbul, 2002.
- T. Kulka, *Kitsch and Art*, Penn State University Press, University Park, 1996.

16- U. Tanyeli, *a. g. e.*, s. 111.

17- U. Tanyeli, *a. g. e.*, s.121.

18- U. Tanyeli, *a. g. e.*, s.122.

19- U. Tanyeli, *a. g. e.*, s.135.



U. Tanyeli, “Binalar Nasıl ve Neden Konuşur?”, *Binalar Konuşunca Mimarlık Susar*, İstanbul Serbest Mimarlar Derneği (İSMD), Ofset Yayınevi, İstanbul, Aralık 2007.

D. Tekeli, “Sunuş”, *Binalar Konuşunca Mimarlık Susar*, İstanbul Serbest Mimarlar Derneği (İSMD), Ofset Yayınevi, İstanbul, Aralık 2007.

[www.eskisehir-bld.gov.tr](http://www.eskisehir-bld.gov.tr)

[www.kecioren.bel.tr](http://www.kecioren.bel.tr)

[www.keciorengazetesi.com](http://www.keciorengazetesi.com)

[www.tempodergisi.com.tr/soylesi/04979/](http://www.tempodergisi.com.tr/soylesi/04979/)

BENAN ÇELİKEL



Foto. 1- Osmanlı Çeşmesi



Foto. 2- Estergon Türk Kültür Merkezi



Foto. 3- Havuz içinde heykel



Foto. 4- Tarihi Odunpazarı Evleri

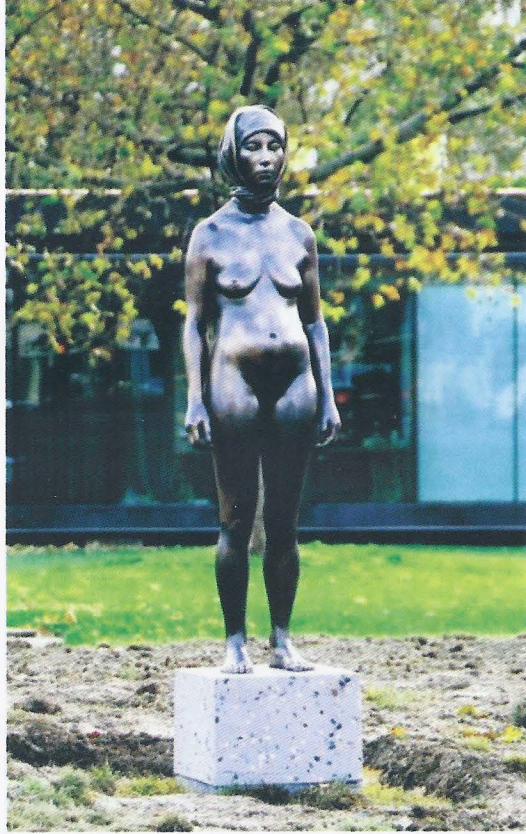


Foto. 5- "Turkish Delight"